Mistä on musiikki tehty?

Musiikin teoriaa harrastajille ja kiinnostuneille kuuntelijoille

Teksti: Roope Aarnio
Piirros: Veera Juutinen

Polyrytmi ja polymetri

Polyrytmiikalla tarkoitetaan ilmiötä, jossa on vähintään kaksi itsenäistä rytmiä samanaikaisesti. Ilmiö on varmasti tuttu jokaisessa musiikkikulttuurissa. Polyrytmien harjoittelun myötä ymmärrys muita musiikkityylejä kohtaan kasvaa, ja samalla rytmitaju kehittyy isoin harppauksin.

Polyrytmit ovat usein matemaattisessa suhteessa toisiinsa, jolloin rytmit kohtaavat säännöllisesti, mutta voivat joskus olla myös toisistaan riippumattomia. Kuitenkin polyrytmit koetaan yleensä suhteessa vain yhteen tahtilajiin, johon on lisätty vastarytmiä luova elementti. Sen sijaan polymetriikassa on aina vähintään kaksi tahtilajia tai pulssia päällekäin. Vaikka rytmisyklit kohtaavat säännöllisesti, on koettavissa useampi eri pohjasyke. Polyrytmi ja polymetri ovat siis hieman eri asioita, mutta liittyvät vahvasti toisiinsa. Kyse on pitkälti siitä, miten saman rytmin voi kokea eri tavoin.

Aion tässä artikkelissa esimerkkien avulla selventää kuinka polyrytmejä voi muodostaa ja harjoitella. Niiden parissa on hauska viettää aikaa ja luoda musiikkia. Jokainen voi itse kokeilla tätä helposti sanojen avulla. ■

Harjoitus

Toista sanoja ”pe-ru-na, si-pu-li” kunnes saat painollisten tavujen (pe ja si) sykkeen kehoosi. Voit taputtaa oikealla kädellä pöytään samoja painollisia iskuja. Vaihda hokemaksi ”o-ma-ko-ti-ta-lo”, mutta säilytä sama tempo. Yritä saada esiin sen painolliset tavut (o, ko, ta) ja taputa niitä vasemmalla kädellä. Kun taputat molempia rytmejä yhtäaikaisesti eri käsillä, syntyy rytmi jota voi hokea vaikkapa sanoilla ”laa-tu-ta-kuu” tai ”puu-he-vo-nen”. Saman rytmin voi siis kokea kaksijakoisena (6/8) tai kolmijakoisena tahtilajina (3/4). Tämän kaksijakoisen ja kolmijakoisen sykkeen samanaikasuuden (2:3 tai 3:2) sanotaan olevan keskeinen elementti afrikkalaisessa musiikissa, mutta yhtälailla sama ilmiö löytyy myös suomalaisesta siliavalssista.

Polyrytmien avaaminen

Kun halutaan tutkia polyrytmejä, täytyy ensin löytää rytmin hienojako, eli lukujen pienin yhteinen jaettava. Esimerkiksi polyrytmin 4:3 hienojako on 12, joka voidaan jakaa sekä neljällä että kolmella. Yhteinen hienojako löytyy myös kertomalla luvut keskenään (esim. 3x2=6, 3x4=12, 3x5=15, 4x5=20 jne.). Hienojaon voi havainnollistaa ruutupaperille rajaamalla 12:n ruudun pituinen kahden rivin yksikkö. Yhdeltä riviltä väritetään joka neljäs ruutu ja toiselta joka kolmas, kuten esimerkissä on tehty. Saman asian voi toteuttaa myös nuottiviivastolle palkittamalla 16-osanuotit neljän ja kolmen ryhmiin.

Nuottiesimerkeistä käy ilmi, kuinka polyrytmejä voi luoda ja harjoitella. Pidä pohjasyke jaloilla, taputa toista rytmiä käsillä ja hoe niiden yhdessä muodostamaa rytmiä siihen sopivalla rytmilauseella. Kun vaihdat rytmilausetta, kääntyy koko pulssi päälaelleen (esim. Mikko tappaa sikaa - taas sikaa lahdataan). Tätä ilmiötä kutsutaan metriseksi modulaatioksi. Keksi itse lisää uusia polyrytmejä ja rytmilauseita. Polyrytmien mahdollisuudet ovat rajattomat.

2:3 3:4 3:5 4:5

3:n ja 2:n polyrytmi saadaan avattua kertomalla luvut keskenään (3x2=6) ja palkittamalla saadut kahdeksasosat kahden ja kolmen iskualoihin.

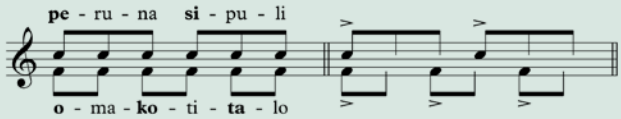

Iskualojen alkuja korostamalla syntyy kuulokuva kahdesta eri groovesta samaan aikaan

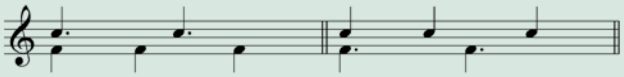

Rytmi voidaan kuulla joko 3/4 tai 6/8 tahtilajeissa. Kuulemista ja iskualan muistamista helpottaa rytmiin sopivat hokemat

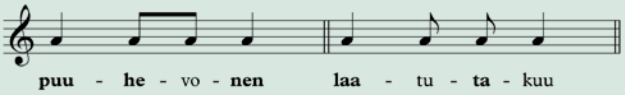

Harjoitellessa on hyvä vaihdella hokemaa, mutta pitää yllä eri tahtilajit käsillä ja jaloilla.

Samalla tavalla edetään 4:n ja 3:n polyrytmin kanssa.

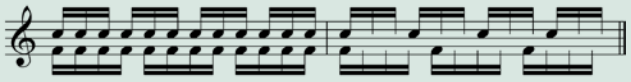

Kolmen pohjasykkeellä (3/4) rytmi on polskamainen.

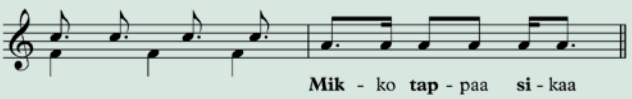
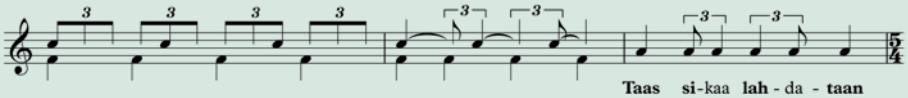
Kun pohjasyke vaihtuu neljään, muuttuu rytmi kolmimuunteiseksi. Samalla tapahtuu metrinen modulaatio.